

'Heel grappig en ontroerend.' – Nico Dijkshoorn

MAARTEN SPANJER

Geluk is een herinnering

VERHALEN

Ik ben geboren op 24 oktober 1952 te Amsterdam. Op vrijdagmiddag tien over vier, om precies te zijn.

‘Een bloem werd ons door God gereikt,’ werd in de kerk omgeroepen. ‘Even nog flink persen, dan is die bloem eruit voor de andere kinderen uit school komen,’ moet mijn moeder hebben gedacht. Mijn vader was als fotograaf bij de Tech-

nische Recherche met zijn Rollei spiegelreflexcamera een lijk aan het vereeuwigen, toen het heuglijke nieuws tot hem kwam. Thuis aangekomen kreeg hij ruzie met de kraamvrouw en zette haar de deur uit. Of hij het karwei zelf heeft afgemaakt is niet meer te achterhalen. Het was die dag half- tot zwaarbewolkt met plaatselijk enige regen en matige tot vrij krachtige wind tussen west en zuid. Een weinig spectaculaire dag, qua weer dus, maar ook qua nieuws. De voorpagina’s van de kranten maakten melding van de vrijlating van ex-veldmaarschalk

Kesselring vanwege ziekte, de toekenning van de Nobelprijs aan professor Waksman voor de ontdekking van het streptomycine en de moord op het opperhoofd van de Kikoejoe-stam in Nairobi door guerrillabeweging de Mau Mau. In bioscoop Royal draaide de Amerikaanse film *De ranch der verdoemden* over 'mannen met een prijs op hun hoofd en vrouwen zonder prijs' en in de Stadsschouwburg speelde, wegens geweldig succes geprolongerd, het toneelstuk *Miss Poes*. Ook niet onvermeld mag blijven het volgende politiebericht uit de krant van die dag:

'Hedenochtend is een motorvoertuig aan de openbare weg aangetroffen met twee inzittenden in gedeeltelijk ontklede staat, waaronder een van de vrouwelijke kunne, die bewegingen maakten als zijnde getrouwd. Toen de hermandad hen tuk kreeg, verlieten zij ijlings het voertuig en gaven de sterke arm het nakijken. Einde bericht.'

Ik herinner mij van die belangrijkste dag uit mijn leven niets. Het moet allemaal langs mij heen zijn gegaan.

VROEMMM, VROEMMM

Ik herinner mij de lucht die onder de jurk van oma vandaan kwam. Het moet mijn vierde of vijfde verjaardag geweest zijn. Van een tante had ik een houten speelgoedauto gekregen. Ik kroop met mijn cadeau het hele huis door. 'Vroemmm, vroemmm.'

Oma stond in de keuken kopjes af te wassen. Ik reed met de auto tegen haar opgeblazen kuiten op. Van oma kreeg je nooit meer dan een cent of stuiver voor je verjaardag. 'Ik wist niet wat ik voor je moest kopen,' zei ze er altijd bij. Ze wist best dat je er, ook toen al, niets voor kon kopen. Ineens kwam die lucht in mijn neus. Met mijn houten speelgoed maakte ik dat ik wegkwam, ver van die jurk vandaan.

'Vroemmm, vroemmm.'

OOM DAAN

Ik herinner mij het eeuwig gepraat over de oorlog, door sommigen 'de bange jaren' genoemd. Met de altijd terugkerende zin: 'Eet je bord leeg, want jullie hebben de oorlog niet meegemaakt en weten dus niet wat honger is.' Ik begreep ook nooit wat mijn vader bedoelde met 'onze vrijheid die zwaarbevochten is'. Vrijheid? Je mocht thuis en op school nooit wat. En had iemand kritiek op de Amerikaanse politiek, dan was het geijkte antwoord: 'Vergeet nooit dat de Amerikanen ons hebben bevrijd.'

Over oom Daan werd nooit gesproken. Ik hoorde zijn naam vallen uit de mond van een bekakte oudtante uit Haarlem. Ze zat met haar zuster onder een houten prieeltje rond de gietijzeren theetafel en keuvelde aan één stuk door. Het grijze knoetje in haar nek danste daarbij driftig op en neer. Vanaf mijn schommel ving ik flarden van het gesprek op. Zij onthulde dat oom Daan op de dag van de bevrijding nieuwsgierig uit het raam had gehangen vanwege het geluid van een laag overvliegend vliegtuig. Op hetzelfde moment werd hij door een verdwaalde kogel uit een Duits geweer vol in het gelaat getroffen.

'Tragisch,' verzuchtte de ander.

'Dat kan zo zijn, Ank,' ging de eerste verder, 'maar wees nou eerlijk. Hij had er wel een hoofd voor.'

GASBEL

Ik herinner mij oom Govert, de jongste broer van oom Daan. Oom Govert begon zijn carrière als visboer. Op zijn viskraam stond groot geschilderd: HARINGKONING, TEVENS PALINGPRINS. Het mocht niet baten. Binnen een jaar was hij failliet. Na een mislukte handel in tweedehands invalidenwagens uit het Oostblok werd hij gedwongen voor een baas te werken, een verzekeringsmaatschappij. Toen hij daar 's middags eens languit snurkend op zijn bureau werd aangetroffen, betekende dat op staande voet ontslag. Op een dag in 1963 kwam hij met een vrachtauto onze straat in gedenderd. Hij opende de laadklep en liet mijn vader trots zijn nieuwe handel zien. De vrachtwagen was tot de nok gevuld met kolenkachels.

'Nu word ik rijk,' hijgde hij. 'Deze kachels heb ik voor een prikje op de kop getikt en ik weet er nog veel meer.'

De volgende dag opende *De Telegraaf* met de kop: 'Nederland schakelt massaal over op aardgas.'

'Dat gaan ze nooit redden met die gasbel in Slochteren,' reageerde mijn oom. Nog jaren daarna hebben mijn neven en nichten hun huiswerk moeten maken aan tegen elkaar gescho-

ven kolenkachels, omdat er voor ander meubilair geen plaats meer was. Het was de laatste stuiptrekking van oom Goverts ondernemerschap. De rest van zijn leven zou hij steun trekken.

HET GIETERTJE

Ik herinner mij de televisieomroepsters van het eerste uur. Hannie Lips was de meest geliefde. Zij stond bij de kinderen bekend als tante Hannie en zwaaide altijd naar haar kleine fans, die uitgelaten terugzwaaiden. Tegen betaling van tien cent, te deponeren op een schoteltje in de gang, konden we haar bij de burens, die televisie hadden, aanschouwen. Theo,

de buurjongen, deed de gordijnen dicht, zijn moeder schonk de kinderen een glaasje priklimonade in en het feest kon beginnen. De omroepsters vormden een keurig, beetje stijf damesgezelschap.

Een halve eeuw later betrad ik met acteur Rijk de Gooyer een restaurant in Amsterdam-Zuid. Op het terras zat een chique dame met een pink omhoog haar kopje thee leeg te drinken. Ondanks de verstreken tijd herkende ik haar onmiddellijk. Het was niet tante Hannie, maar een van de andere vijf omroepsters.

‘Rijk,’ riep ik, ‘dat is toch die en die van de televisie vroeger?’

‘Ja, dat klopt,’ antwoordde Rijk onverschillig. ‘Die noemden wij altijd “het gietertje”. Ze zit hier regelmatig.’

Rijk had blijkbaar nooit van squirten gehoord. Iets wat vrouwen doen als ze tijdens het vrijen als dank voor je verwennerijen je bed natspuiten.

‘Het gietertje,’ vroeg ik quasi-verbaasd, ‘hoezo?’

‘Dat is voor jou een vraag, voor mij een weet,’ antwoordde hij geheimzinnig. Ik trof haar inderdaad wel vaker op dit terras. En ondanks haar respectabele televisiecarrière en deftige uitstraling schoot het altijd door mijn hoofd: ‘Ha, daar hebben we het gietertje.’

LEVERTRAAN

Ik herinner mij levertraan, goed voor je tanden en tegen kromme benen. 'Neem 's avonds voor het slapen gaan een lepel Draisma's levertraan.'

Het spul had een ranzige smaak en de geur van rotte vis. In een lange rij stonden we na het eten op de gevreesde lepel van mijn moeder te wachten. Voor mij stonden mijn oudere broers en zusters, dus toen ik aan de beurt was hadden er al vier die lepel in hun mond gehad. Ik wist niet wat erger was, die levertraan of die door het hele gezin afgelikte lepel. Om de weerzinwekkende smaak weg te werken kregen we een suikerhartje met teksten als 'hou van mij' of 'houd vol'. Altijd als ik zo'n suikerhartje op een schoteltje bij de restaurantrekening krijg, moet ik aan bedorven vis denken.